

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту
ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

студента Верютіной Лілії Віталіївни

(ПІБ)

академічної групи 071-18-1

(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему: «Облік і аудит власного капіталу банку (на прикладі АТ «Акцент-банк»)»

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Пашкевич М.С.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Пашкевич М.С.		

Дніпро

2022

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
міжнародних відносин і
аудиту

Пашкевич М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеню **бакалавра**
(бакалавра, магістра)

Студенту Верютіной Л.В. академічної групи 071-18-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему:

«Облік і аудит власного капіталу банку (на прикладі АТ «Акцент-банк»)»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____
№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «АКЦЕНТ-БАНК» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	02.05.22 – 05.05.22
2	ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ	06.05.22 - 22.05.22
3	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ	23.05.22 - 06.06.22

Завдання видано

(підпис керівника)

Пашкевич М.С.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 02.05.2022 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 08.06.2022 р.

Прийнято до виконання

(підпис)

Верютіна Л.В.
(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 49 стр., 5 рис., 4 табл., 1 додаток, 20 джерел.

КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК, ВЛАСНИЙ РЕСУРСИ, СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ, РЕЗЕРВНИЙ КАПІТАЛ, ФУНКЦІЇ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ, ОБЛІК, ВНУТРІШНІЙ АУДИТ

Об'єкт розроблення – система обліку і внутрішнього аудиту власного капіталу комерційного банку АТ «Акцент-банк».

Мета роботи – дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку та внутрішнього аудиту власного капіталу комерційного банку.

Опановані теоретичні аспекти обліку власного капіталу комерційного банку, а саме визначено мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, його склад та оцінка. Окреслені рахунки обліку власного капіталу. Наведено облікове відображення операцій з формування статутного капіталу банку та формування прибутку банку та його розподілу. Надано характеристику діяльності комерційного банку в сучасних умовах господарювання та зроблено аналіз основних показників діяльності. Визначені основні аспекти проведення внутрішнього аудиту власного капіталу комерційного банку, процес організації внутрішнього аудиту власного капіталу банку. Надані пропозиції щодо удосконалення обліку і внутрішнього аудиту власного капіталу АТ «Акцент-банк».

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що отримані висновки спрямовані на удосконалення системи обліку та аудиту власного капіталу комерційного банку відповідно до сучасних умов господарювання. Надані пропозиції з удосконалення обліку і аудиту власного капіталу можуть знайти своє практичне застосування в АТ «Акцент-банк».

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «АКЦЕНТ-БАНК» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	7
1.1. Напрямки та характеристика діяльності банку	7
1.2. Аналіз діяльності АТ «Акцент-банк»	11
1.3 Складові власного капіталу банку	15
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ	20
2.1. Інформаційне забезпечення обліку власного капіталу	20
2.2 Бухгалтерський облік формування статутного капіталу банку	24
2.3 Бухгалтерський облік формування прибутку банку та його розподілу	29
Висновки до розділу 2	32
РОЗДІЛ 3 ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ	34
3.1. Теоретичні аспекти аудиту власного капіталу банку	34
3.2. Послідовність аудиторської перевірки складових власного та регулятивного капіталу банку	37
Висновки до розділу 3	45
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Війна та її наслідки в Україні вимагає пошуку нових шляхів та напрямків подолання негативних тенденцій не лише в фінансовому, але й у банківській системі. Адже сама банківська система є тим каналом, який має поширювати імпульси грошово-кредитного регулювання в напрямку всієї економіки. За таких умов все більшої актуальності набуває питання достатності банківського капіталу масштабам і характеру здійснюваних операцій з метою покриття банківських ризиків. Таким чином роль та значення обліку і аудиту власного капіталу зростає.

Проблемами обліку і аудиту розрахунків з постачальниками присвятили свої праці багато вітчизняних та закордонних вчених. В тому числі: основу ефективної системи управління банком досліджувала Бартош О.М. [1], фінансовий та управлінський облік у банках - Кіндрацька Л.М. [2], деякі аспекти теорії і практики організації управлінського обліку в банках - Парасій-Вергуненко І. М. [3], Демкович, М. С., Євченко, Н. Г., Карпенко, О. В., Кириленка, В. Б., Кіндрацької, Л. М., Кореневої, О. Г., Юденкова, Ю. М. досліджували питання формування системи управлінського обліку у банківських установах [4]. Однак, враховуючи актуальність теми дослідження, можна відмітити, що питання удосконалення обліку і аудиту власного капіталу в банках є все ще не достатньо досліджені в сучасних наукових джерелах.

Мета роботи - дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку та внутрішнього аудиту власного капіталу комерційного банку.

Відповідно до поставленої мети, завданнями дослідження є:

- надати характеристику діяльності банку та виконати аналіз його діяльності;
- визначити склад та оцінку власного капіталу банку;
- окреслити рахунки обліку власного капіталу;

- продемонструвати облікове відображення операцій з формування статутного капіталу банку та формування прибутку банку та його розподілу;
- визначити основні аспекти внутрішнього аудиту власного капіталу комерційного банку, а саме – процес організації внутрішнього аудиту власного капіталу банку та методика аудиторської перевірки складових власного та регулятивного капіталу банку;
- навести пропозиції щодо удосконалення обліку і аудиту власного капіталу комерційного банку.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є операції комерційного банку з формування та розподілу власного капіталу.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи – система обліку і внутрішнього аудиту власного капіталу комерційного банку АТ «Акцент-банк».

Для забезпечення досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи використовувалися такі методи дослідження: теоретичного узагальнення, дедукції та індукції, аналогії, аналізу і синтезу.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що отримані висновки спрямовані на удосконалення системи обліку та аудиту власного капіталу комерційного банку відповідно до сучасних умов господарювання. Надані пропозиції з удосконалення обліку і аудиту власного капіталу можуть знайти своє практичне застосування у АТ «Акцент-банк».

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «АКЦЕНТ-БАНК» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Нарямки та характеристика діяльності банку

Акціонерне товариство «Акцент-банк» - український Банк, основним напрямом розвитку якого є здійснення роздрібних банківських операцій.

Акціонерами Банку є родина Суркісів (100%). Банк має генеральну ліцензію №16 на здійснення банківських операцій і входить до державної системи гарантування вкладів в Україні та має статус спеціалізованого банку - «ощадний банк».

До 2007 року АТ «Акцент-банк» носив назву «Український кредитний банк».

Місія та генеральна ціль банку показана на Рис.1.1:

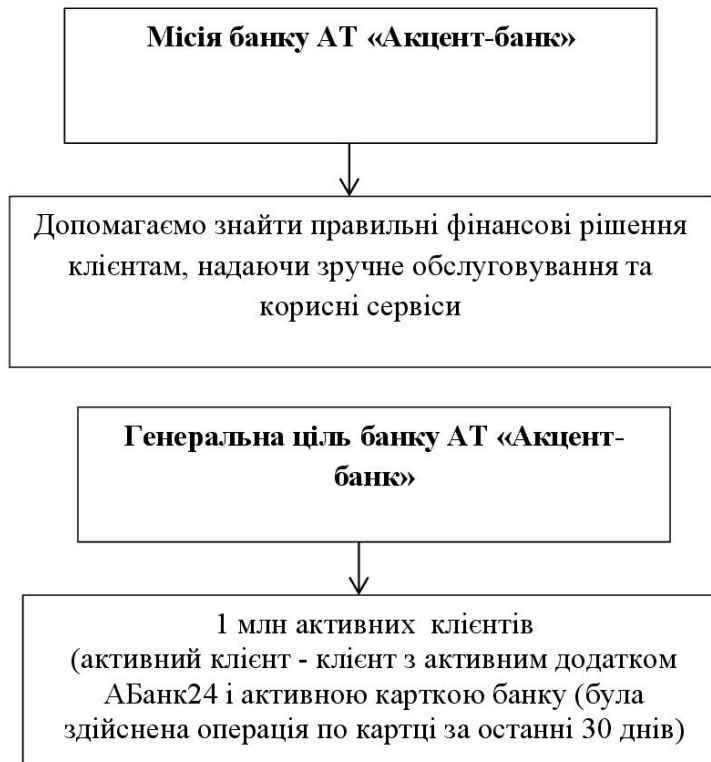

Рис.1.1. Місія та генеральна ціль АТ «Акцент-банк»

26.11.2020 року Рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» підтвердило рейтинг АТ «Акцент-банк» на рівні uaAA- (ВИСОКА кредитоспроможність), рейтинг депозитів – «4» (висока надійність).

Наведемо у Табл.1.1 тенденції для досягнення мети щодо кількості клієнтів:

Таблиця 1.1

**Тенденції для досягнення мети щодо кількості клієнтів
АТ «Акцент-банк»**

2020 р.	2021 р.	2023 р.
370 тис.	521 тис.	1 млн

Ключові цифри по клієнтах показані на Рис.1.2:

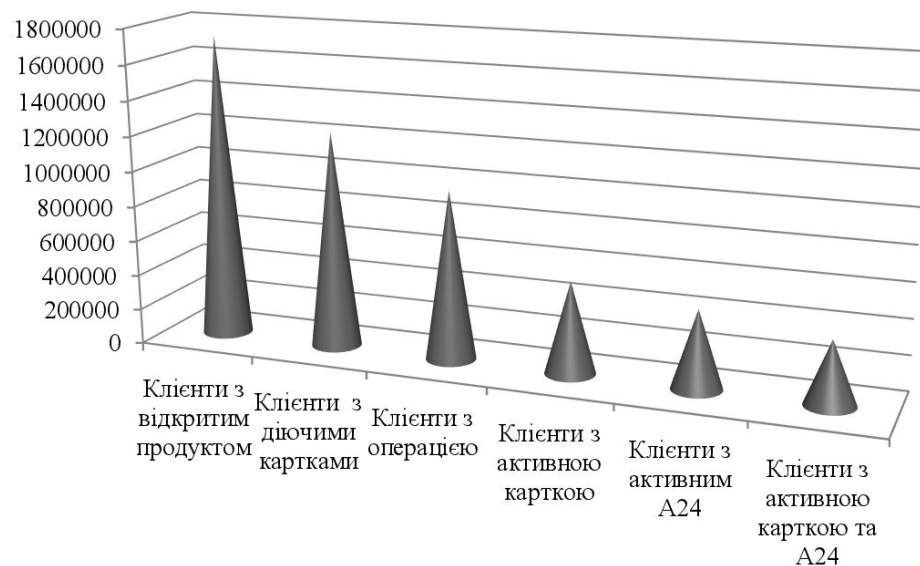

Рис. 1.2. Ключові цифри по клієнтах АТ «Акцент-банк» за 2021 р.

Банк цінує своїх клієнтів. Пропонує їм послуги і продукти, що відповідають їхнім потребам, задаючи нові стандарти якості обслуговування.

Банк постійно розвивається, створює інноваційне середовище і пропонує найбільш технологічні рішення.

Банк дбає про своїх співробітників, створює умови для повної реалізації їх потенціалу, можливостей професійного зростання і розвитку.

Банк підтримує чесність, відкритість, ввічливість і позитив в спілкуванні, творчість, ініціативність, креативність і лідерство.

Банк забезпечує високу якість у всьому, створюючи нові стандарти якості продуктів та обслуговування клієнтів.

Банк постійно розширює свою присутність в транзакційних видах бізнесу. Мережева інфраструктура Банку розвивається за рахунок партнерства з великими платіжними сервісними компаніями.

Існуюча IT-платформа Банку дозволяє не тільки ефективно управляти бізнесом кредитних карток, підтримуючи лідируючі позиції в галузі за рівнем автоматизації бізнес-процесів, а й вводити нові стандарти якості віддаленого обслуговування клієнтів, як через контакт-центр, так і за допомогою Інтернету.

Розширення IT-платформи Банку надає клієнтам можливість віддалено управляти своїми кредитними картками, відкривати депозити та додаткові рахунки, виконувати миттєві перекази між рахунками і оплачувати послуги через Інтернет-банк. Банк регулярно проводить навчання та тренінги персоналу для підвищення якості реалізації проектів та супроводу інформаційних систем Банку.

Виконані проекти дозволяють підтримувати високий рівень автоматизації бізнес-процесів і обробляти зростаючий потік операцій з високим ступенем надійності. Зростання інформаційних систем відповідає темпам розвитку бізнесу Банку, а результати діяльності підтверджують оптимальний вибір IT-технологій.

Керівництво Банку вважає IT-системи одним з ключових функціональних компонентів, який є основою для розробки і впровадження нових продуктів і послуг, успішного розвитку бізнесу в цілому.

Інформаційна безпека Банку спрямована на захист його інформаційних активів від загроз, що виходять від протиправних дій зловмисників, зменшення ризиків і зниження потенційної шкоди від аварій, ненавмисних помилкових дій персоналу, технічних збоїв, неправильних

технологічних і організаційних рішень в процесах обробки, передачі і зберігання інформації.

Стратегія забезпечення інформаційної безпеки Банку полягає в використанні заздалегідь розроблених заходів протидії атакам зловмисників, а також програмно-технічних і організаційних рішень, що дозволяють звести до мінімуму можливі втрати від технічних аварій і помилкових дій персоналу Банку та інших користувачів автоматизованих систем обробки інформації та інформаційних систем.

Банк розвиває інформаційні технології для забезпечення вартісної ефективності операцій з залучення клієнтів, а також для швидкої адаптації до потенційних змін потреб і цілей бізнесу і споживачів. У банку застосовуються сучасні системи з управління ризиками для підтримки стійкого зростання бізнесу. Крім того, Банк також працює над поліпшенням систем безпеки інформаційних технологій шляхом їх постійного оновлення.

У Банку діють комітети Наглядової ради:

- з питань аудиту;
- з питань винагород та призначень.

У Банку діють комітети Правління:

- кредитний комітет;
- комітет з управління інформаційною безпекою;
- комітет з управління активами та пасивами
- комітет з управління непрацюючими активами.

В банку діє служба внутрішнього аудиту, яка є органом оперативного контролю Наглядової ради. Керівник служби внутрішнього аудиту призначається і звільняється з посади за рішенням Наглядової ради банку.

На протязі року службою внутрішнього аудиту проводилися перевірки діяльності структурних підрозділів банку, дотримання ними вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України. За результатами таких перевірок службою внутрішнього аудиту

склалися висновки та пропозиції, які надавалися на розгляд Наглядовій раді банку.

1.2 Аналіз діяльності АТ «Акцент-банк»

АТ «Акцент-банк» належить до групи банків з приватним капіталом та є універсальним банком, діяльність якого зосереджена на комерційних, роздрібних й інвестиційно – банківських операціях. Згідно з ліцензією НБУ банк може виконувати повний спектр банківських операцій. Банк надає повний спектр банківських послуг, включаючи залучення депозитів та надання кредитів, інвестування в цінні папери, платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, операції з обміну валют, випуск та процесинг операцій з платіжними картками.

У Таблиці 1.2. зроблено аналіз економічного середовища, в якому Банк здійснює свою діяльність:

Таблиця 1.2

Аналіз економічного середовища АТ «Акцент-банк»

<p>Виклики зовнішнього середовища</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Війна ✓ Пандемія вірусу COVID-19 ✓ Фінансова криза, як наслідок - падіння платоспроможності населення і бізнесу ✓ Питання інформаційної безпеки 	<p>Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Використання технологій, які дозволять конкурувати з основними операторами ринку, ✓ Переділ ринку. Залучити на обслуговування клієнтів банків, в яких є складнощі через наслідки пандемії ✓ Можливість роботи з бюджетними організаціями ✓ Орієнтація на кредитування реального сектора економіки
<p>Слабкі сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Недостатня диверсифікація бізнесу ✓ Слабка компетенція персоналу у напрямку корпоративного бізнесу ✓ Зростання шахрайських транзакцій 	<p>Сильні сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Площинна структура банку ✓ Командний стиль роботи ✓ Простий продуктовий ряд ✓ Затребувані послуги (кредити, депозити) ✓ Перебудова роботи в режим онлайн ✓ Положення Банку в галузі ✓ Мережа відділень

Наразі АТ «Акцент-банк» продовжує зміцнювати позиції надійного стабільного універсального фінансового інституту, здатного підсилити лідируючі позиції в банківській системі України. Наведені нижче дані діяльності банку наочно це підтверджують.

У 2021 році загальні активи склали 75263954,00 грн, що на 25398813, 00 грн (+33,44%) більше, ніж у 2018 році та на 19826736, 00 грн (+26,34%) більше, ніж у 2019 році. На рис. 1.3 представлено склад активів банку на 2021 рік:

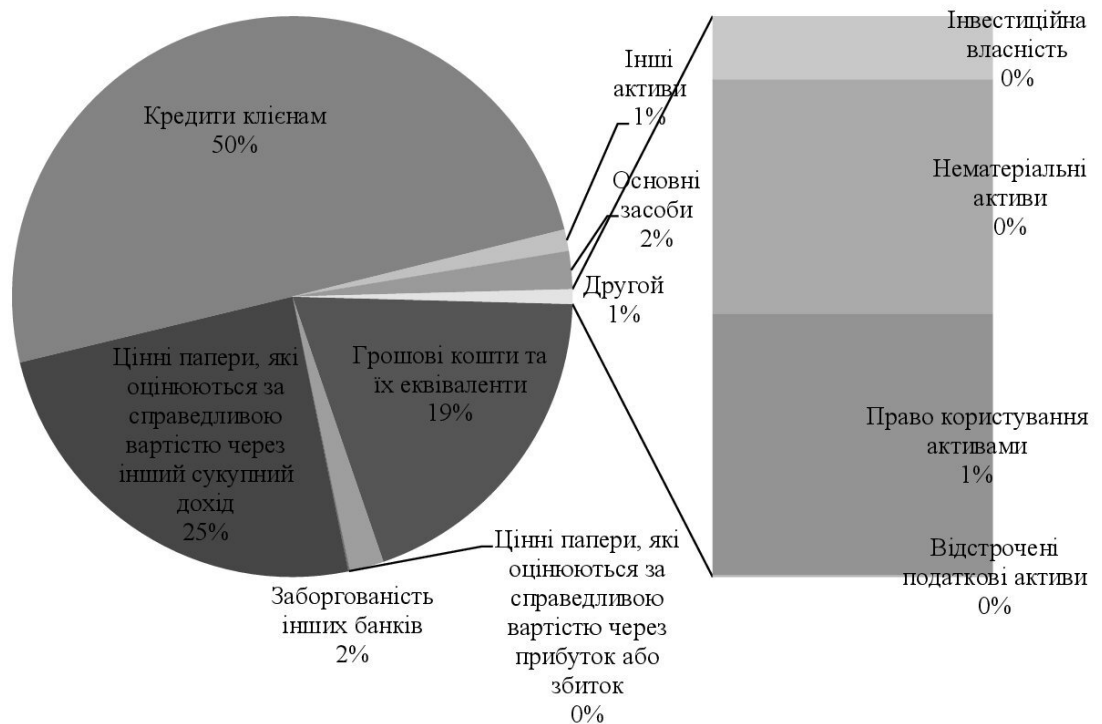

Рис. 1.3. Склад активів АТ «Акцент-банк» за 2021 рік

Таким чином, виявлено, що найбільшу частку активів складають грошові кошти та їх еквіваленти, кредити клієнтам та цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

Загальна структура активів АТ «Акцент-банк» свідчить про виважене ставлення до якості активів. Такий підхід дозволяє ефективно

управляти ними та досягати позитивного результату за кожною активною операцією. Основними напрямками активних операцій банку традиційно залишаються позики та державні цінні папери.

У 2021 році зобов'язання банку склали 65579943,00 грн, що на 22032621,00 грн (+33,59%) більше, ніж у 2019 році та на 19210102,00 грн (+29,29%) більше, ніж у 2020 році. Це відбулося здебільшого завдяки збільшенню зобов'язань перед Національним банком України.

На рис. 1.4 представлено склад зобов'язань банку за 2021 рік:

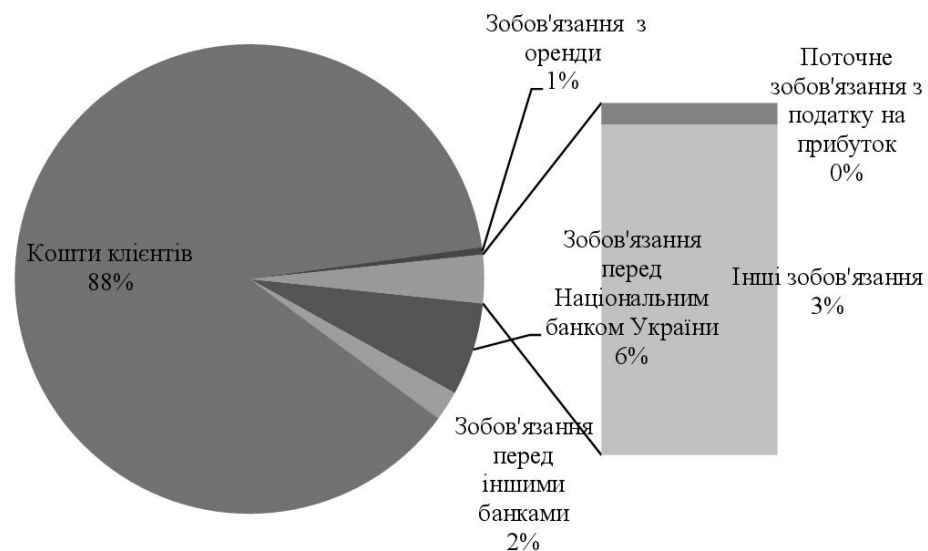

Рис. 1.4. Склад зобов'язань АТ «Акцент-банк» за 2021 рік

Таким чином, виявлено, що найбільшу частку зобов'язань складають кошти клієнтів, заборгованість перед Національним банком України та іншими банками.

На рис. 1.5 - 1.8 зробимо порівняння показників, що характеризують діяльність банку АТ «Акцент-банк» порівняно з іншими банками – конкурентами:

Рис. 1.5. Кількість активних кредитних карток, тис. шт.

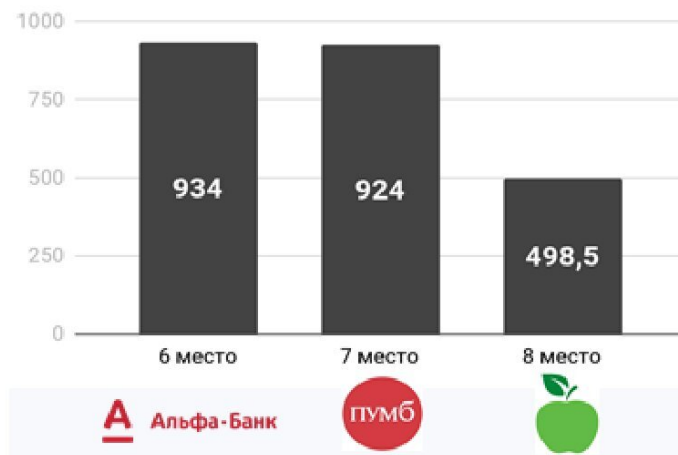

Рис. 1.6. Кредити фізичним особам, млн. грн.

Рис. 1.7. Оцінка користувачів

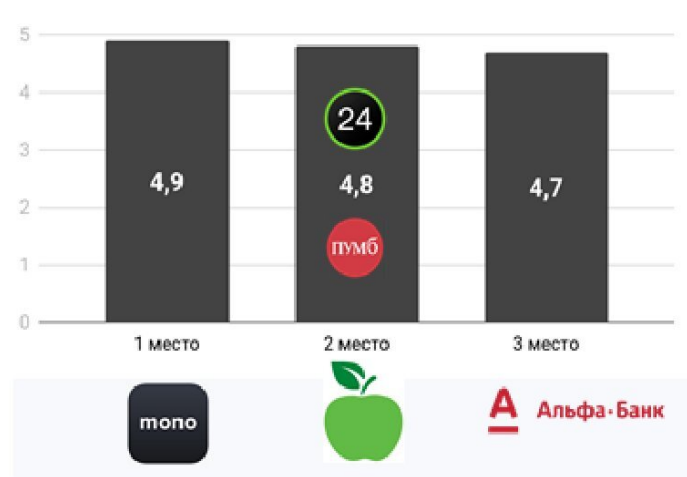

Рис. 1.8. Депозити фізичних осіб, млн. грн.

Таким чином визначено, що АТ «Акцент-банк» - це універсальний банк, який надає широкий спектр фінансових послуг юридичним та фізичним особам. Останні три роки банк демонструє гарні показники росту. На даний час він обслуговує понад 1,7 млн. осіб. Кількість клієнтів та виданих платіжних карт щорічно збільшується в середньому на 16%, депозитний портфель росте на 20%, кредитний на 25%.

1.3 Складові власного капіталу банку

Капітал банку – власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань [5]. Власний капітал розраховується за формулою (1.1):

$$\text{Власний капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання} \quad (1.1)$$

Власний капітал визначається для складання фінансової звітності про реальний фінансовий стан. Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено такі види капіталу банку: приписний, регулятивний та статутний [6]. Капітал статутний – сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом [5]. Банки в Україні створюються у формі публічних акціонерних товариств, або

кооперативних банків. Відповідно, статутний капітал банку формується за рахунок власних коштів акціонерів або пайових внесків засновників банку у грошовій формі.

Мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 200 мільйонів гривень, відповідно до змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність», якими у 2020 році мінімальний розмір статутного капіталу для банків знижено з 500 млн грн до 200 млн грн.

Статутний капітал державного банку на 100% належить державі. Статутний капітал банку не повинен формуватися з непідтверджених джерел. Капітал регулятивний – сукупність основного та додаткового капіталів [5]. Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості та стабільної діяльності банків [6]. Регулятивний розраховується за формулою (1.2):

$$\text{Регулятивний капітал} = \text{основний капітал} + \text{додатковий капітал} \quad (1.2)$$

Основний капітал банку включає статутний капітал; розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал; загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів [5]. Додатковий капітал банку – нерозкриті резерви; резерви переоцінки; гібридні (борг/капітал) капітальні інструменти; субординований борг (звичайні незабезпечені банком боргові капітальні інструменти, які за умовою договору не можуть бути заборані з банку раніше 5 років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій всіх інших кредиторів) [5].

У структурі загальної суми регулятивного капіталу розмір додаткового капіталу не може бути більшим ніж 100 відсотків основного капіталу.

Банк не має права без згоди НБУ зменшувати розмір регулятивного капіталу нижче мінімально встановленого рівня. Регулятивний капітал банку не може бути меншим за статутний капітал. Ця вимога не поширюється на новостворений банк протягом одного року з дня отримання ним банківської ліцензії [5;6]. Капітал приписний – сума грошових коштів у вільно конвертованій валюті, надана іноземним банком філії для її акредитації [5]. Інформація о капіталі банку відображується у таких звітах фінансової звітності:

- Звіт про фінансовий стан (баланс);
- Звіт про зміни у власному капіталі (звіт про власний капітал);
- Примітки до фінансової звітності (примітки 1, 28, 39, 40, 46).

Висновки до розділу 1

Дослідження особливостей функціонування АТ «Акцент-банк» в сучасних умовах господарювання дозволило зробити наступні висновки:

1. АТ «Акцент-банк» - це універсальний банк, який надає широкий спектр фінансових послуг юридичним та фізичним особам. Останні три роки банк демонструє гарні показники росту. На даний час він обслуговує понад 1,7 млн. осіб. Кількість клієнтів та виданих платіжних карт щорічно збільшується в середньому на 16%, депозитний портфель росте на 20%, кредитний на 25%.

2. Існуюча ІТ-платформа Банку дозволяє не тільки ефективно управляти бізнесом кредитних карток, підтримуючи лідируючі позиції в галузі за рівнем автоматизації бізнес-процесів, а й вводити нові стандарти якості віддаленого обслуговування клієнтів, як через контакт-центр, так і за допомогою Інтернету. Банк регулярно проводить навчання та тренінги персоналу для підвищення якості реалізації проектів та супроводу інформаційних систем Банку. Виконані проекти дозволяють підтримувати високий рівень автоматизації бізнес-процесів і обробляти зростаючий потік операцій з високим ступенем надійності. Зростання інформаційних систем відповідає темпам розвитку бізнесу Банку, а результати діяльності підтверджують оптимальний вибір ІТ-технологій..

3. Наразі АТ «Акцент-банк» продовжує зміцнювати позиції надійного стабільного універсального фінансового інституту, здатного підсилити лідируючі позиції в банківській системі України. У 2021 році загальні активи склали 75263954,00 грн, що на 25398813, 00 грн (+33,44%) більше, ніж у 2019 році та на 19826736, 00 грн (+26,34%) більше, ніж у 2020 році. Загальна структура активів АТ «ПУМБ» свідчить про виважене ставлення до якості активів. Такий підхід дозволяє ефективно управляти ними та досягати позитивного результату за кожною активною операцією. Основними напрямками активних операцій банку традиційно залишаються позики та державні цінні папери.

4. Капітал банку - власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. Власний капітал визначається для складання фінансової звітності про реальний фінансовий стан. Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено такі види капіталу банку: приписний, регулятивний та статутний. Мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 200 мільйонів гривень.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

2.1 Інформаційне забезпечення обліку власного капіталу

Комерційні банки використовують План рахунків бухгалтерського обліку банків України, який являє собою систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, що використовується для детальної та повної реєстрації всіх банківських операцій з метою забезпечення потреб складання фінансової звітності [7]. За рахунками класу 5 відображається капітал банку, який включає статутний капітал, емісійні різниці, загальні резерви та інші фонди, результати минулих років, результати переоцінки [8].

Бухгалтерський облік капіталу банку ґрунтується за принципом джерел капіталу, тобто кожне джерело капіталу банку відображується в обліку окремо. За цим принципом п'ятий клас Плану рахунків розподіляється на три розділи рахунків, що представлено на Рис. 2.1:

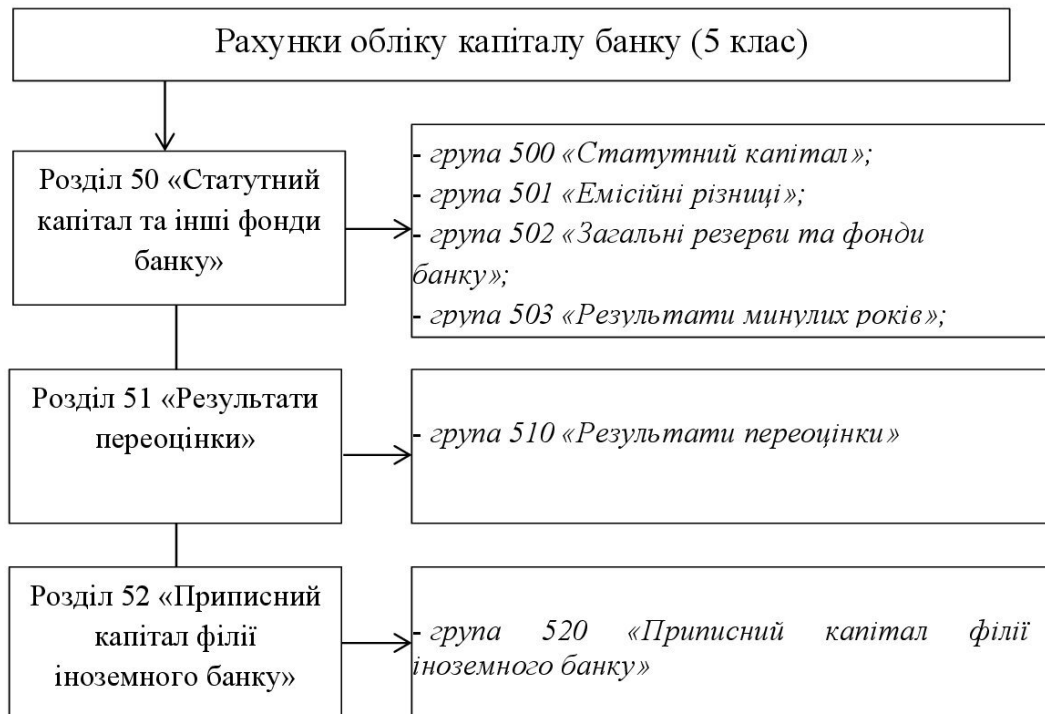

Рис. 2.1. Рахунки обліку капіталу банку (5 клас)

Рахунки класу 5 «Капітал банку» Плану рахунків можуть кореспондувати з дебіторами, кредиторами та рахунками готівкових коштів у разі сплати дивідендів, викупу акцій (часток, паїв) в акціонерів (учасників) банку, збільшення капіталу банку шляхом переоцінки активів, з рахунками класів 6 «Доходи» та 7 «Витрати» Плану рахунків під час формування фінансового результату діяльності банку за звітний рік.

Для відображення операцій, пов'язаних з капіталом банку, АТ «Акцент-банк» переважно використовує такі балансові рахунки, які наведені у Таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

Рахунки, які використовуються для відображення статутного капіталу банку

№ та назва рахунку	Призначення рахунку	Дебет	Кредит
5000 П «Статутний капітал банку»	Облік статутного капіталу банку. Облік акцій ведеться за номінальною вартістю	Зменшення статутного капіталу	Збільшення статутного капіталу
5002 КП «Несплачений зареєстрований статутний капітал банку»	Облік вартості викуплених банком акцій (часток, паїв) за номінальною вартістю. Різниця між номінальною вартістю та вартістю викупу списується в межах кредитових залишків спочатку з рахунку 5010, а потім з рахунку 5022	Викуплені акції (частки, паї)	Продані та анульовані акції (частки, паї)
5004 П «Внески за незареєстрованим статутним капіталом»	Облік коштів, що отримані від засновників (акціонерів, учасників) банку за акціями або паями до реєстрації статутного капіталу	Суми зареєстрованого СК або суми, що повертаються в разі відмови в погодженні статуту банку	Суми, що отримані банком в оплату акцій або паїв до реєстрації статутного капіталу

5010 П «Емісійні різниці»	Облік сум витрат на операцію; різниці між номінальною вартістю акції та ціною її розміщення. Під час подальшого викупу власних акцій різниця між номінальною вартістю та ціною викупу акцій списується з цього рахунку в межах залишку	Суми витрат на операцію; суми списання різниці між ціною викупу та номінальною вартістю акцій у межах залишку під час викупу власних акцій	Суми позитивної різниці в разі первинного та подальшого розміщення акцій
5011 АП «Операції з акціонерами»	Облік суми прибутків або збитків від операцій з акціонерами.	Проводиться перерахування отриманої суми прибутку за рішенням акціонерів банку або суми збитку від операцій з акціонерами	Сума прибутку від операцій з акціонерами або суми покриття збитку за рішенням акціонерів.
5020 П «Загальні резерви»	Облік загальних резервів, що створені за рішенням акціонерів під різні ризики	Суми зменшення резервів	Суми прибутку, що спрямовані на формування резервів
5021 П «Резервні фонди»	Облік резервних фондів банку. Кошти резервних фондів призначені для покриття можливих збитків та Інших витрат	Суми на покриття збитків та інших витрат, передбачених законодавством України	Суми надходжень у резервні фонди. Резервні фонди утворюються за рахунок прибутку в розмірах, передбачених законодавством України
5030 П «Нерозподілені прибутки минулих років»	Облік сум прибутків минулих років до їх розподілу	Суми розподіленого прибутку згідно з рішенням загальних зборів акціонерів (учасників) відповідно до законодавства України, суми коригування внаслідок зміни облікової політики та виправлення суттєвих помилок	Суми прибутків минулих років; перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок вартості активів, що раніше були переоцінені, у разі їх вибуття, суми коригування внаслідок зміни облікової політики

5031 «Непокриті збитки минулих років»	Облік сум збитків минулих років до їх покриття	Суми непокритих збитків минулих років, суми коригування внаслідок зміни облікової політики та виправлення суттєвих помилок	Суми покриття збитків минулих років, суми коригування внаслідок зміни облікової політики та виправлення суттєвих помилок
5040 «Прибуток звітного року»	Облік прибутку звітного року	Суми в порядку закриття рахунків витрат звітного року; суми розподілу прибутку; суми нерозподіленого прибутку на рахунок 5030	Суми в порядку закриття рахунків обліку доходів звітного року
5041 «Збиток звітного року»	Облік збитку звітного року	Суми в порядку закриття рахунків витрат звітного року	Суми в порядку закриття рахунків обліку доходів звітного року; суми покриття збитку; суми збитків на рахунок 5031 до їх покриття

Складено за [7,8]

Рахунки 5 класу можуть кореспондувати з розрахунками дебіторської та кредиторської заборгованості, окремими рахунками 3 класу та рахунками грошових коштів або кореспондентським рахунком лише у разі сплати дивідендів та отримання внесків від акціонерів. У всіх інших випадках рахунки 5 класу кореспондують між собою. Операції відображають за рахунком 5000 «Статутний капітал банку» на балансі банку-юридичної особи. Аналітичний облік ведуть за кожним засновником (учасником), акціонером. Перевірити правильність бухгалтерських проведення можна зіставленням сальдо на рахунку 5000 і величини статутного капіталу, зафіксованого в установчих документах банку, та сумарної номінальної вартості випущених акцій.

2.2 Бухгалтерський облік формування статутного капіталу банку

Статутний фонд банку у формі акціонерного товариства формується шляхом відкритої підписки на акції. Формувати та збільшити статутний капітал банку можна виключно за допомогою грошових внесків учасників, що представлено на Рис.2.2:

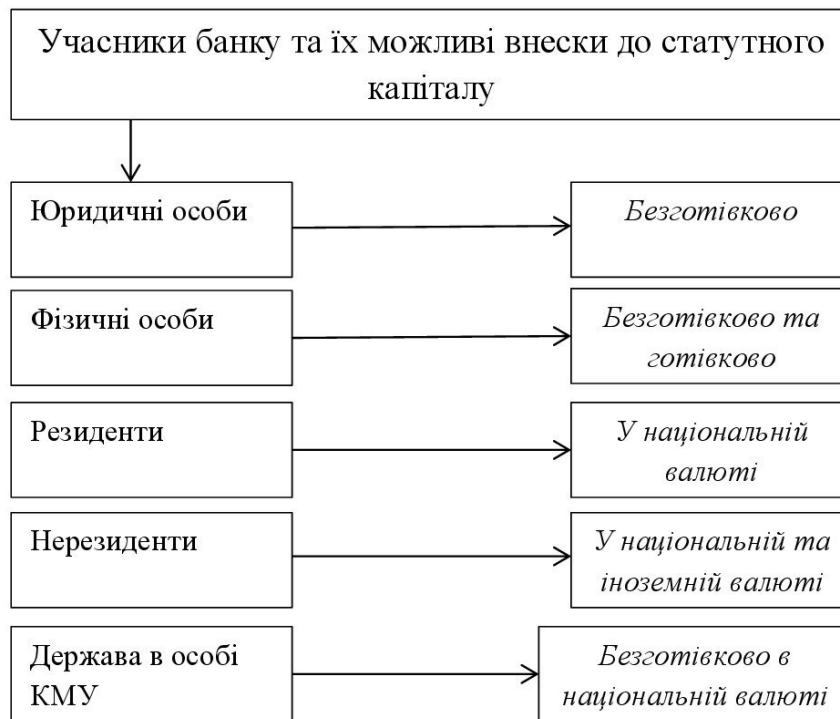

Рис. 2.2. Учасники банку та їх можливі внески до статутного капіталу

Учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, громадські об'єднання, політичні партії, релігійні та благодійні організації.

Тобто, резиденти України здійснюють внески у гривнях, а нерезиденти – юридичні особи та фізичні особи-іноземці – в іноземній вільно конвертованій валюті або в гривнях. Кошти можуть перераховувати лише з власних поточних рахунків юридичні та фізичні особи у безготівковій формі. Фізичні особи можуть вносити кошти в готівковій формі [5].

Суми в іноземній вільно конвертованій валюті, внесені нерезидентами, перераховують у національну валюту України за офіційним

курсом гривні до іноземних валют, установленим НБУ на дату підписання установчого договору про створення банку, а у разі збільшення статутного капіталу банку – на дату прийняття рішення про збільшення статутного капіталу або на дату прийняття рішення про перетворення банку на банк з іноземним капіталом; (якщо банк набуває статусу банку з іноземним капіталом, не збільшуючи статутного капіталу банку) [5].

Статутний капітал у мінімальному розмірі на час реєстрації банку має бути повністю сплачений. Спрямовуючи кошти на формування статутного капіталу, учасники повинні надати банку документи та відомості, що підтверджують джерела походження цих коштів.

Заборонено використовувати для формування статутного капіталу банку :

- бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення;
- банківські метали;
- кошти, одержані в кредит та під заставу;
- зустрічні інвестиції у статутні капітали одного банку іншому;
- зустрічні інвестиції у статутні капітали учасників банку.

Для формування статутного капіталу банку його учасники попередньо акумулюють кошти на поточному рахунку будь-якого банку-резидента на території України на підставі відповідного рішення установчих зборів. Потім у тижневий термін після дати подання необхідних документів для державної реєстрації банку уповноважена засновниками особа подає до ТУ НБУ за місцем створення банку заяву про відкриття накопичувального рахунка для формування статутного капіталу. На підставі цих документів та заяви територіальне управління НБУ відкриває накопичувальний рахунок, на якому акумулюють кошти статутного капіталу новоствореного банку його учасники. Не пізніше ніж за 15 робочих днів до закінчення терміну, встановленого законодавством для розгляду документів та державної реєстрації банку, учасники банку або уповноважена засновниками особа зобов'язані перерахувати кошти у розмірі, який відповідає мінімально

встановленому для новоствореного банку, на накопичувальний рахунок у Національному банку (або територіальному управлінні Національного банку за місцем створення банку). При формуванні статутного капіталу банку з іноземним капіталом кошти в іноземній валюті іноземний учасник банку акумулює на накопичувальному рахунку, який відкривається в Національному банку. Після реєстрації банку в ТУ НБУ за його місцезнаходженням відкривається кореспондентський рахунок, на який не пізніше ніж наступного дня після його відкриття з накопичувального рахунка перераховуються зібрані кошти, що утворюють статутний капітал банку. У разі відмови НБУ у реєстрації банку кошти з накопичувального рахунка повертаються учасникам банку за їхньою заявою.

Банки формують статутний капітал завдяки емісії власних акцій та оголошенню підписки на паї. Акція засвідчує пайову участь у статутному капіталі банку. Згідно з нормативними актами НБУ, банківські акції можуть бути лише іменними. Обіг іменних акцій фіксується у реєстрах власників іменних цінних паперів [9]. За типом акції банку можуть бути простими та привілейованими.

Прості акції дають їх власникам право голосу в ухваленні прийняття важливих управлінських рішень, дохід за ними залежить від результатів діяльності банку та способу їх розподілу. Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством, на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації та інші права, передбачені законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств. Прості акції надають їх власникам однакові права [9].

Привілейовані акції дають власникові право на отримання дивідендів, але власники цих акцій не мають права брати участь в управлінні банком. Привілейовані акції можуть випускатися з фіксованою ставкою дивідендів (у відсотках до їх номінальної вартості), сума яких виплачується щорічно [9].

Випуск привілейованих акцій обмежений величиною, яка становить 10 % від статутного капіталу банку. Облік простих і привілейованих акцій ведеться окремо за відповідними аналітичними рахунками балансового рахунку 5000 «Статутний капітал банку». Основні проведення з обліку формування статутного капіталу банку АТ «Акцент-банк» наведені в таблиці 2.2:

Таблиця 2.2

**Кореспонденція рахунків по обліку формування капіталу
АТ «Акцент-банк»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Д	К	Сума, грн
1	Відображення внесків до статутного капіталу банку до державної реєстрації	1200 «Кореспондентський рахунок»	5004 «Незареєстрований статутний капітал»	на суму попередніх внесків акціонерів
		2600 «Поточний рахунок»		
		1001 «Каса»		
2	Відображення суми статутного капіталу після державної реєстрації банку	5004 «Незареєстрований статутний капітал»	5000 «Статутний капітал банку»	на суму попередніх внесків акціонерів
		5010 «Емісійні різниці»	5000 «Статутний капітал банку»	на суму витрат на операції
		5004 «Незареєстрований статутний капітал»	5010 «Емісійні різниці»	на суму емісійних різниць (при розміщенні акцій за ціною вище номіналу)
3	Зменшення статутного капіталу (при зменшенні номіналу або кількості акцій)	5000 «Статутний капітал банку»	5020 «Загальні резерви»	на суму зменшення капіталу

Складено за [10]

Акції банку можуть продаватися за ціною, відмінною від їх номінальної вартості. Банк не може реалізовувати акції за ціною, нижчою від номіналу. У разі продажу акцій банку за ціною, вищою від їх номінальної вартості, виникають емісійні різниці [10].

Емісійні різниці (емісійний дохід) – це перевищення суми коштів, отриманих від первинного випуску або продажу власних акцій (інших корпоративних прав), над їх номіналом або перевищення номіналу акцій (інших корпоративних прав) над вартістю їх викупу [10].

У таблиці 2.3 наведемо бухгалтерський облік розрахунків з акціонерами банку:

Таблиця 2.2

**Кореспонденція рахунків по обліку розрахунків з акціонерами
банку АТ «Акцент-банк»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Д	К	Сума, грн
Викуп власних акцій в акціонерів банку				
1	Викуп власних акцій за ціною ВИЩОЮ, ніж їх номінальна вартість	5002 «Власні акції, що викуплені в акціонерів»	1200 «Кореспондентський рахунок» 2600 «Поточний рахунок» 1001 «Каса»	на суму номінальної вартості
		5010 «Емісійні різниці»		на суму, що перевищує номінал
		5022 «Інші фонди банку» / 5030 «Нерозподілені прибутки минулих років»		на суму різниці, при недостатності коштів на рахунку 5010
2	Викуп власних акцій за ціною НИЖЧОЮ, ніж їх номінальна вартість	5002 «Власні акції, що викуплені в акціонерів»	5010 «Емісійні різниці»	на різницю між номіналом і ціною придбання

			1200 «Кореспондентський рахунок» 2600 «Поточний рахунок» 1001 «Каса»	на загальну вартість придбання
3	Анулювання акцій, викуплених в акціонерів	5000 «Статутний капітал банку»	5002 «Власні акції, що викуплені в акціонерів»	на суму номінальної вартості
Виплата дивідендів акціонерам				
	Прийняття рішення про виплату дивідендів	5040 «Прибуток звітного року»/ 5030 «Нерозподілені прибутки минулих років»/ 5022 «Інші фонди банку»	3631 «Кредиторська заборгованість перед акціонерами (учасниками) банку за дивідендами»	на суму дивідендів
	Виплата дивідендів акціонерам	3631 «Кредиторська заборгованість перед акціонерами (учасниками) банку за дивідендами»	1200 «Кореспондентський рахунок» 2600 «Поточний рахунок» 1001 «Каса»	на суму дивідендів

Складено за [10]

2.3 Бухгалтерський облік формування прибутку банку та його розподілу

Формування фінансового результату банку, під яким розуміється сума прибутку або збитку банку, що отриманий в результаті ведення звичайної діяльності, здійснюється наприкінці звітного року в порядку закриття рахунків, на яких ведеться облік доходів і витрат:

– на суму дебетових сальдо рахунків витрат: дебет – рахунок групи 504 «Результати звітного року»; кредит – рахунки 7 класу «Витрати»;

– на суму кредитових сальдо рахунків доходів: дебет – рахунки 6 класу «Доходи»; кредит – рахунок групи 504 «Результати звітнього року».

За умови перевищення доходів над витратами банк отримує прибуток, що відображається за кредитом рахунка 5040 «Прибуток звітнього року»; за умови перевищення витрат над доходами – збиток, що обліковується за дебетом рахунка 5041 «Збиток звітнього року» до затвердження та розподілу Загальними зборами акціонерів банку. Підтверджуючи суму прибутку, збори акціонерів узгоджують процентні відрахування за напрямами розподілу прибутку, що показано у таблиці 2.4:

Таблиця 2.4

**Бухгалтерські проведення з обліку фінансового результату діяльності
банку АТ «Акцент-банк» та його розподілу**

№ з/п	Зміст господарської операції	Д	К
Формування фінансового результату			
1	Закриття рахунків доходів і витрат 31 грудня за умови отримання прибутку	Рахунки з обліку доходів (6 клас)	5040 «Прибуток звітнього року»
		5040 «Прибуток звітнього року»	Рахунки з обліку витрат (7 клас)
2	Закриття рахунків доходів і витрат 31 грудня за умови отримання збитку	Рахунки з обліку доходів (6 клас)	5041 «Збиток звітнього року»
		5041 «Збиток звітнього року»	Рахунки з обліку витрат (7 клас)
Розподіл прибутку за рішеннями зборів акціонерів			
3	Формування загальних резервів	5040 «Прибуток звітнього року»	5020 «Загальні резерви»
4	Формування резервного фонду	5040 «Прибуток звітнього року»	5021 «Резервні фонди»
5	Формування інших фондів банку	5040 «Прибуток звітнього року»	5022 «Інші фонди банку»

Розподіл прибутку за рішеннями зборів акціонерів			
	Нарахування дивідендів акціонерам банку	5040 «Прибуток звітного року»	3631 «Кредиторська заборгованість перед акціонерами банку за дивідендами»
	Визнання залишку нерозподіленого прибутку	5040 «Прибуток звітного року»	5030 «Нерозподілені прибутки минулих років»
	Збільшення статутного капіталу до державної реєстрації	5040 «Прибуток звітного року»	5004 «Незареєстрований статутний капітал»
Покриття збитків за рішеннями зборів акціонерів			
	Покриття за рахунок загальних резервів	5020 «Загальні резерви»	5041 «Збиток звітного року»
	Покриття за рахунок резервних фондів	5021 «Резервні фонди»	5041 «Збиток звітного року»
	Покриття за рахунок інших фондів	5022 «Інші фонди банку»	5041 «Збиток звітного року»
	Покриття за рахунок нерозподілених прибутків минулих років	5030 «Нерозподілені прибутки минулих років»	5041 «Збиток звітного року»
	Визнання залишку непокритих збитків минулих років	5031 «Непокриті збитки минулих років»	5041 «Збиток звітного року»

Складено за [10]

Висновки до розділ 2

Дослідження обліку власного капіталу АТ «Акцент-банк» дозволило зробити наступні висновки:

1. Формування власного капіталу банку відбувається таким чином: резиденти України здійснюють внески у гривнях, а нерезиденти – юридичні особи та фізичні особи-іноземці – в іноземній вільно конвертованій валюті або в гривнях. Кошти можуть перераховувати лише з власних поточних рахунків юридичні та фізичні особи у безготівковій формі. Фізичні особи можуть вносити кошти в готівковій формі. Учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, громадські об'єднання, політичні партії, релігійні та благодійні організації.

2. Мінімальний розмір статутного капіталу на час реєстрації банку має бути повністю сплачений. Спрямовуючи кошти на формування статутного капіталу, учасники повинні надати банку документи та відомості, що підтверджують джерела походження цих коштів. Заборонено використовувати для формування статутного капіталу банку: бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення; банківські метали; кошти, одержані в кредит та під заставу; зустрічні інвестиції у статутні капітали одного банку іншому; зустрічні інвестиції у статутні капітали учасників банку.

3. Бухгалтерський облік капіталу банку ґрунтується за принципом джерел капіталу, тобто кожне джерело капіталу банку відображується в обліку окремо. За цим принципом п'ятий клас Плану рахунків розподіляється на три розділи рахунків

4. Рахунки класу 5 «Капітал банку» Плану рахунків можуть кореспондувати з дебіторами, кредиторами та рахунками готівкових коштів у разі сплати дивідендів, викупу акцій (часток, паїв) в акціонерів (учасників) банку, збільшення капіталу банку шляхом переоцінки активів, з рахунками класів 6 «Доходи» та 7 «Витрати» Плану рахунків під час формування фінансового результату діяльності банку за звітний рік.

5. Основними шляхами удосконалення проведення обліку власного капіталу є: удосконалення форм первинної документації; удосконалення форм звітності; удосконалення аналітичного та синтетичного обліку складових власного капіталу; покращення існуючого методологічного забезпечення обліку капіталу; запропонування в наказі про облікову політику зазначити оптимальне співвідношення між статутним і резервним капіталом і порядок розподілу майна у зв'язку із виходом учасників.

РОЗДІЛ 3

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

3.1. Теоретичні аспекти аудиту власного капіталу банку

Наведемо на Рис.3.1 основні теоретичні аспекти аудиту власного капіталу банку:

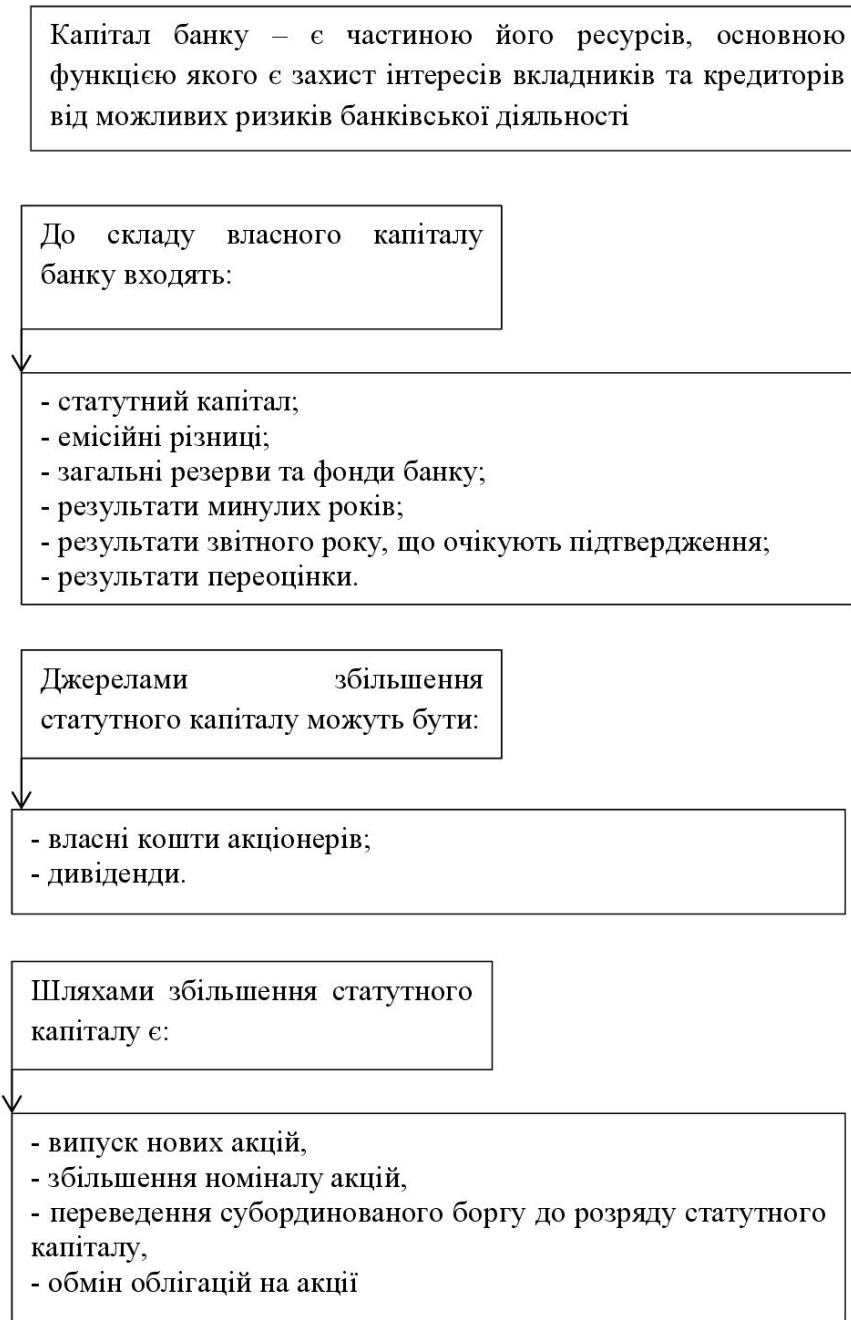

Рис. 3.1. Основні теоретичні аспекти аудиту власного капіталу банку

На момент створення банку регулюється розмір статутного капіталу, а під час подальшої діяльності – розмір регулятивного капіталу. За недотримання нормативу регулятивного капіталу до банку застосовуються заходи впливу з боку НБУ. Окрім того, при недостатньому формуванні капіталу банку суттєво обмежуються його можливості щодо кредитування великих клієнтів, тощо.

На Рис.3.2 представлені основні завдання аудиту власного капіталу банку.

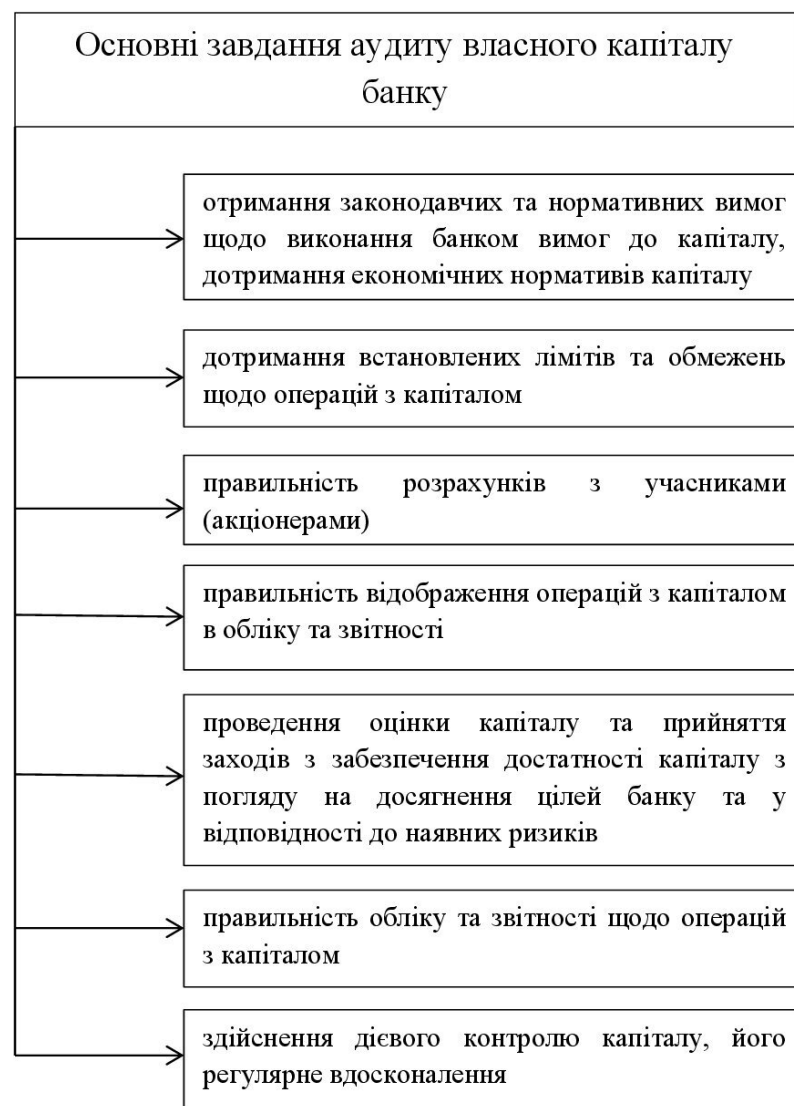

Рис. 3.2. Основні завдання аудиту власного капіталу банку

Основні напрямки внутрішнього аудиту капіталу наведені на Рис. 3.3:

Рис. 3.2. Основні напрямки внутрішнього аудиту капіталу банку

До контролю залучаються:

- відповідальні виконавці в межах своїх повноважень (які власне і проводять операції з капіталом) - під час проведення попереднього та поточного контролю, в тому числі працівники депозитарного відділу, відділу цінних паперів та ін.;

- контролери, які залучаються до проведення подальших перевірок у відповідності до переліку, затвердженого головним бухгалтером;

- заступник головного бухгалтера і начальники відповідних відділів банку, які на систематичній основі повинні проводити перевірки стану обліково-операційної роботи;
- працівники відділу бухгалтерського обліку (бек-офіс);
- члени різних комітетів банку, які формують Інвестиційну, Депозитну, Процентну, Тарифну політики;
- відповідальний працівник за фінансовий моніторинг;
- інші працівники, що залучаються до контролю, в тому числі адміністратори локальної комп'ютерної мережі банку, працівники відділів служби внутрішнього аудиту.

3.2. Послідовність аудиторської перевірки складових власного та регулятивного капіталу банку

Серед вчених, які досліджували проблеми аудиту в банках варто підкреслити праці Урусової З.П. щодо внутрішній аудит і контроль операцій комерційних банків України [11], праці Спьяк Галина та Фаріон Тетяна щодо системи внутрішнього контролю банків України: стану та тенденцій розвитку [12], праці Куцук П. О. та ЧІК М. Ю. щодо особливостей внутрішнього аудиту банківської діяльності [13]. Мельниченко О.В. досліджував аудит інформаційної безпеки банку при роботі з електронними грошима та аудит систем електронних грошей на основі інтегрованої звітності банків [14, 15].

Поняття регулятивного капіталу, згідно з Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні є одним із найважливіших показників діяльності банків [6]. Його основне призначення — покриття негативних наслідків різних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

Складовими регулятивного капіталу банку є основний капітал (капітал 1-го рівня) та додатковий капітал (капітал 2-го рівня).

Основний капітал складається з таких елементів:

- фактично сплачений зареєстрований статутний капітал (який визначається як різниця між зареєстрованим статутним капіталом, несплаченим зареєстрованим статутним капіталом та акціями, що викуплені в акціонерів);

- розкриті резерви, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку (резерви, що оприлюднені банком у фінансовій звітності), а саме: дивіденди, направлені на збільшення статутного капіталу; емісійні різниці; резервні фонди, що створюються згідно із законами України; загальні резерви, що створюються під невизначений ризик у процесі проведення банківських операцій; прибуток минулих років;

- прибуток минулих років, що очікує затвердження.

Додатковий капітал (капітал 2-го рівня) не може перевищувати розмір основного капіталу. Він складається з таких елементів:

- резерви під стандартну заборгованість інших банків;
- резерви під стандартну заборгованість клієнтів за кредитними операціями банків;
- результат переоцінки статутного капіталу з урахуванням індексу девальвації чи ревальвації гривні;
- результат переоцінки основних засобів;
- прибуток поточного року;
- субординований борг, що враховується до капіталу (субординований капітал у межах 50 % від розміру основного капіталу).

Водночас при розрахунку розміру регулятивного капіталу основний капітал підлягає зменшенню на суму:

- недосформованих резервів під можливі збитки за: кредитними операціями; операціями з цінними паперами; дебіторською заборгованістю; простроченими понад 30 днів та сумнівними до отримання нарахованими доходами за активними операціями; коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках у банках (резидентах і нерезидентах), які

визнані банкрутами або ліквідовуються за рішенням уповноважених органів, або які зареєстровані в офшорних зонах;

- нематеріальних активів за вирахуванням суми зносу;
- капітальних вкладень у нематеріальні активи;
- збитків минулих років і збитків минулих років, що очікують

затвердження;

- збитків поточного року.

Загальна сума регулятивного капіталу додатково зменшується на:

- акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком у портфелі банку на продаж та інвестиції, які випущені банками;
- інвестиції в капітал (що не консолідуються) установ у розмірі 10 % і більше їх статутного капіталу та в дочірні установи;
- кошти, що вкладені в інші банки на умовах субординованого боргу.

Здійснюючи порівняльний аналіз джерел формування власного капіталу банку та регулятивного капіталу (в розрізі наведених елементів та з урахуванням складових даних елементів), не важко з'ясувати спільні та відмінні можливості збільшення обох видів капіталу банку.

Порівнюючи джерела формування обох видів капіталу один з одним видно, що існує теоретична можливість перевищення розміру регулятивного капіталу над розміром власного капіталу завдяки більшій кількості джерел створення регулятивного капіталу через використання пасивних операцій (залучення коштів на умовах субординованого боргу) та через досить високу якість кредитних вкладень на міжбанківському ринку й у позики юридичним і фізичним особам (стандартні бланкові кредити).

Аналогічно порівнюємо відвернення (причини зменшення) власного та регулятивного капіталів. З порівняння бачимо, що невдалий підхід щодо політики інвестування, недосконала якість кредитного портфеля банку може призвести до істотного зменшення регулятивного капіталу банку (порівняно з розміром власного).

Окрім прямого впливу на зменшення регулятивного капіталу через відвернення, існує також побічний вплив через зменшення поточного прибутку у зв'язку з необхідністю формування резервів під активні операції банківської установи, а відповідно, якість та розмір нестандартної заборгованості кредитного портфеля, розмір та розподіл дебіторської заборгованості за групами ризику, інвестиції банку в цінні папери за категоріями мають велике значення при визначенні поточного розміру регулятивного капіталу банку. Водночас наведені позиції не мають впливу на поточний розмір власного капіталу банку, але відіграють досить суттєву роль у майбутньому.

Ураховуючи наведене, аналіз динаміки розміру регулятивного капіталу за певний проміжок часу звітного періоду дає можливість відносного прогнозування змін розміру власного капіталу на кінець даного звітного періоду.

Наведемо у Таблиці 3.1 методика аудиторської перевірки складових власного та регулятивного капіталу банку:

Таблиця 3.1

Методика аудиторської перевірки складових власного та регулятивного капіталу банку

№	Мета перевірки	Документи, які перевіряються	Аудиторські процедури
1	Перевірка статутних документів	Статут, установчий договір, протокол зборів акціонерів (учасників)	Установлення законності, відповідності, реальності
2	Перевірка акціонерів (учасників) банку та джерел внесення коштів у статутний фонд	Баланс, звіт про фінансові результати, аудиторські висновки щодо наявності власних вільних коштів акціонерів (учасників) банку (юридичних осіб), документи, що підтверджують джерела походження коштів (для фізичних осіб), виписки банку, які підтверджують надходження коштів у статутний фонд, платіжні документи (платіжні доручення, об'яви на внесення готівкою), договори купівлі-продажу цінних паперів (вторинний ринок)	Установлення законності, правильності відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, аналітичні розрахунки, зустрічні перевірки

3	Перевірка дотримання строків формування статутного фонду та перевірка максимальної частки акціонерів (учасників) банку у статутному фонді	Протоколи зборів акціонерів (учасників) банку, виписки за балансовим рахунком № 5000 «Зареєстрований статутний капітал», Звіт про 20 акціонерів	Установлення законності, аналітичні розрахунки
4	Перевірка збільшення статутного фонду	Протоколи зборів акціонерів (учасників) банку, зміни та доповнення до статуту банку (нова редакція статуту); аудиторські висновки про здійснення додаткових внесків до статутного капіталу, баланс, звіт про фінансові результати, аудиторські висновки щодо наявності власних вільних коштів акціонерів (учасників) банку (юридичних осіб) довідки органів ДПА, що підтверджують джерела походження коштів (для фізичних осіб), виписки банку, які підтверджують надходження коштів у статутний фонд, платіжні документи (платіжні доручення, об'яви на внесення готівкою), копія свідоцтва про реєстрацію попередньої емісії акцій та документи, що підтверджують повну оплату попередніх емісій, виписки за балансовим рахунком № 5000 «Зареєстрований статутний капітал», Звіт про 20 акціонерів, баланс банку	Установлення законності, відповідності, реальності, правильності відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, аналітичні розрахунки, зустрічні перевірки
5	Перевірка додаткових вимог щодо формування статутного капіталу з участю іноземних інвестицій	Рішення уповноваженого органу іноземного інвестора про участь у статутному капіталі українського банку; письмова згода контрольного органу країни на участь у капіталі українського банку (якщо це передбачено законодавством країни нерезидента); витяг з торговельного (банківського) реєстру країни нерезидента; копії установчих документів нерезидента (відповідно легалізованих); висновок іноземного аудитора про фінансовий стан інвестора, підтверджений аудитором України; повідомлення іноземного Центрального банку про здійснення достатнього контролю за діяльністю своїх банків — акціонерів (учасників) українського банку;	Установлення законності, відповідності, реальності

6	Дивіденди, які направлені на збільшення статутного капіталу	Статут у частині розподілу прибутку, протокол рішення загальних зборів акціонерів (учасників) банку, виписки з балансових рахунків № 3631 «Кредиторська заборгованість перед акціонерами банку за дивідендами», № 5003 «Дивіденди, які направлені на збільшення статутного капіталу», № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження»	Документальні та аналітичні методи
7	Емісійні різниці	Установчі документи, договори купівлі-продажу акцій, акти приймання-передавання, курси валют, установлені НБУ на дату підписання установчого договору та дату виникнення на балансі банку гривневого еквівалента внеску в іноземній валюті до статутного капіталу, виписки за рахунками № 3630 «Внески в незареєстрований статутний капітал», 1200 «Коррахунок у НБУ», 5010 «Емісійні різниці»	Установлення законності, відповідності, реальності, правильність відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, аналітичні розрахунки
8	Резервні фонди, що створюються під невизначений ризик при проведенні банківських операцій	Установчі документи, протокол рішення загальних зборів акціонерів (учасників) банку в частині розподілу прибутку, виписки з балансових рахунків № 5020 «Загальні резерви», № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження», робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують розмір прибутку, який підлягає розподілу та є джерелом	Документальні та аналітичні методи
9	Резервні фонди, що створюються згідно із законами України	Установчі документи, протокол рішення загальних зборів акціонерів (учасників) банку в частині розподілу прибутку, виписки з балансових рахунків № 5021 «Резервні фонди», № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження», робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують розмір прибутку, який підлягає розподілу та є джерелом	Документальні та аналітичні методи
10	Прибуток (збиток) минулих років Прибуток (збиток) минулого року, що очікує затвердження та поточний	Виписки з балансових рахунків № 5030 «Прибуток (збиток) минулих років», № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження», рахунків 6-го та 7-го класів (доходи та витрати банку), робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують формування та розмір доходів і витрат минулого року	Логічні та арифметичні методи, зіставлення, документальні та аналітичні методи

	прибуток		
11	Резерви під стандартну та нестандартну заборгованість інших банків та за кредитними операціями банку	Положення про облікову політику банку, звітність «Розрахунок резерву на можливі втрати за позиками комерційних банків», «Звіт про процентні ставки, суми наданих кредитів, залучених депозитів»; виписки з особових рахунків обліку резервів (149, 159, 240 групи рахунків); особових рахунків 770 групи «відрахування в резерви» позабалансові рахунки 902, 909, 960 та 961 груп, рахунки № 9000, № 9002, № 9100, № 9129; робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують якість кредитних вкладень банку, рішення кредитного комітету банку	Логічні та арифметичні методи, зіставлення, документальні та аналітичні методи, зустрічна перевірка
12	Переоцінка основних засобів	Положення про облікову політику банку, рішення Правління банку, акти експертної оцінки щодо вартості об'єктів основних засобів, відомості інвентаризації основних засобів, технічні паспорти, журнал обліку та інвентарні картки основних засобів, виписки з балансових рахунків № 3511 та 44 і 45 груп	Оглядова перевірка, арифметичні розрахунки, законність, логічні методи
13	Субординований борг	Клопотання банку-боржника про отримання дозволу на залучення субординованого боргу; письмове підтвердження банку-боржника, що інвестор та пов'язані з ним особи не є боржниками банку на дату укладення угоди; нотаріально засвідчену копію угоди про залучення коштів на умовах субординованого боргу, що укладається між інвестором і банком-боржником; документальне підтвердження про дотримання банком-інвестором нормативів капіталу та ліквідності; копії платіжних документів про перерахування на балансовий рахунок № 3660 «Субординований борг банку» коштів, залучених на умовах субординованого боргу для врахування до капіталу банку (копії мають бути засвідчені підписами керівників банку та відбитком печатки); копію реєстраційного свідоцтва, отриманого згідно з Положенням про порядок реєстрації договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від нерезидентів кредитами, позиками в іноземній валюті, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 22 грудня 1999 р. № 602 та	Установлення законності, відповідності, реальності

		зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 13 січня 2000 за № 15/4236; бізнес-план, розроблений банком-боржником; програма капіталізації банку на період укладення угоди про відповідне збільшення основного капіталу банку (капіталу 1-го рівня) на суму щорічного зменшення розміру субординованих коштів протягом останніх п'яти років дії угоди; прогнозований розрахунок прибутковості та дотримання нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу; первісні напрями використання залучених коштів на умовах субординованого боргу протягом перших шести місяців	
14	Виконання програми капіталізації банку	Рішення наглядової ради, план капіталізації банку, звіт про дотримання економічних нормативів, та робочі документи аудитора в частині формування і збільшення капіталу банку	Зіставлення, арифметичні розрахунки, аналітичні методи
15	Оцінка систем внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту щодо перевірки капіталу банку	Плани роботи внутрішніх аудиторів та їх фактичне виконання, довідки за підсумками проведених перевірок, контроль за виконанням наданих рекомендацій та усуненням помилок, акти ревізійної комісії банку	Дослідження, зіставлення, аналіз

Висновки до розділ 3

Дослідження аудиту власного капіталу АТ «Акцент-банк» дозволило зробити наступні висновки:

1. На момент створення банку регулюється розмір статутного капіталу, а під час подальшої діяльності – розмір регулятивного капіталу. За недотримання нормативу регулятивного капіталу до банку застосовуються заходи впливу з боку НБУ. Окрім того, при недостатньому формуванні капіталу банку суттєво обмежуються його можливості щодо кредитування великих клієнтів, тощо.

2. Поняття регулятивного капіталу, згідно з Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні є одним із найважливіших показників діяльності банків. Його основне призначення — покриття негативних наслідків різних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Складовими регулятивного капіталу банку є основний капітал (капітал 1-го рівня) та додатковий капітал (капітал 2-го рівня).

3. Недоліками внутрішнього аудиту операцій з власним капіталом можуть бути: не відображення змін в аналітичному обліку при передачі прав власності на акції; невірна класифікація активів/зобов'язань (включаючи заниження ризиків) з метою «покращення» фінансової звітності; не сформовані резерви за активними операціями, що призводить до зменшення розміру регулятивного капіталу; невчасно і не повно оновлено інформацію про найбільших акціонерів та ігнорування реальних зв'язків між ними; - відсутність розподілу відповідальності за такими напрямками: прийняття рішення щодо операцій з капіталом; здійснення розрахунків за дивідендами; ведення операцій з сертифікатами акцій; виплата премій працівникам - лише після затвердження фінансових результатів поточного року та затвердження звіту зовнішнім аудитором.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення основ обліку і аудиту власного капіталу комерційного банку. У результаті дослідження отримано наукові результати теоретичного та практичного спрямування, зокрема:

1. АТ «Акцент-банк» - це універсальний банк, який надає широкий спектр фінансових послуг юридичним та фізичним особам. Останні три роки банк демонструє гарні показники росту. На даний час він обслуговує понад 1,7 млн. осіб. Кількість клієнтів та виданих платіжних карт щорічно збільшується в середньому на 16%, депозитний портфель росте на 20%, кредитний на 25%.

2. Існуюча ІТ-платформа Банку дозволяє не тільки ефективно управляти бізнесом кредитних карток, підтримуючи лідируючі позиції в галузі за рівнем автоматизації бізнес-процесів, а й вводити нові стандарти якості віддаленого обслуговування клієнтів, як через контакт-центр, так і за допомогою Інтернету. Банк регулярно проводить навчання та тренінги персоналу для підвищення якості реалізації проектів та супроводу інформаційних систем Банку. Виконані проекти дозволяють підтримувати високий рівень автоматизації бізнес-процесів і обробляти зростаючий потік операцій з високим ступенем надійності. Зростання інформаційних систем відповідає темпам розвитку бізнесу Банку, а результати діяльності підтверджують оптимальний вибір ІТ-технологій..

3. Наразі АТ «Акцент-банк» продовжує зміцнювати позиції надійного стабільного універсального фінансового інституту, здатного підсилити лідируючі позиції в банківській системі України. У 2021 році загальні активи склали 75263954,00 грн, що на 25398813, 00 грн (+33,44%) більше, ніж у 2019 році та на 19826736, 00 грн (+26,34%) більше, ніж у 2020 році. Загальна структура активів АТ «ПУМБ» свідчить про виважене ставлення до якості активів. Такий підхід дозволяє ефективно управляти ними та досягати позитивного результату за кожною активною операцією.

Основними напрямками активних операцій банку традиційно залишаються позики та державні цінні папери.

4. Капітал банку - власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. Власний капітал визначається для складання фінансової звітності про реальний фінансовий стан. Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено такі види капіталу банку: приписний, регулятивний та статутний. Мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 200 мільйонів гривень.

5. Формування власного капіталу банку відбувається таким чином: резиденти України здійснюють внески у гривнях, а нерезиденти – юридичні особи та фізичні особи-іноземці – в іноземній вільно конвертованій валюті або в гривнях. Кошти можуть перераховувати лише з власних поточних рахунків юридичні та фізичні особи у безготівковій формі. Фізичні особи можуть вносити кошти в готівковій формі. Учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, громадські об'єднання, політичні партії, релігійні та благодійні організації.

6. Мінімальний розмір статутного капіталу на час реєстрації банку має бути повністю сплачений. Спрямовуючи кошти на формування статутного капіталу, учасники повинні надати банку документи та відомості, що підтверджують джерела походження цих коштів. Заборонено використовувати для формування статутного капіталу банку: бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення; банківські метали; кошти, одержані в кредит та під заставу; зустрічні інвестиції у статутні капітали одного банку іншому; зустрічні інвестиції у статутні капітали учасників банку.

7. Бухгалтерський облік капіталу банку ґрунтується за принципом джерел капіталу, тобто кожне джерело капіталу банку відображується в

обліку окремо. За цим принципом п'ятий клас Плану рахунків розподіляється на три розділи рахунків

8. Рахунки класу 5 «Капітал банку» Плану рахунків можуть кореспондувати з дебіторами, кредиторами та рахунками готівкових коштів у разі сплати дивідендів, викупу акцій (часток, паїв) в акціонерів (учасників) банку, збільшення капіталу банку шляхом переоцінки активів, з рахунками класів 6 «Доходи» та 7 «Витрати» Плану рахунків під час формування фінансового результату діяльності банку за звітний рік.

9. Основними шляхами удосконалення проведення обліку власного капіталу є: удосконалення форм первинної документації; удосконалення форм звітності; удосконалення аналітичного та синтетичного обліку складових власного капіталу; покращення існуючого методологічного забезпечення обліку капіталу; запропонування в наказі про облікову політику зазначити оптимальне співвідношення між статутним і резервним капіталом і порядок розподілу майна у зв'язку із виходом учасників.

10. На момент створення банку регулюється розмір статутного капіталу, а під час подальшої діяльності – розмір регулятивного капіталу. За недотримання нормативу регулятивного капіталу до банку застосовуються заходи впливу з боку НБУ. Окрім того, при недостатньому формуванні капіталу банку суттєво обмежуються його можливості щодо кредитування великих клієнтів, тощо.

11. Поняття регулятивного капіталу, згідно з Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні є одним із найважливіших показників діяльності банків. Його основне призначення — покриття негативних наслідків різних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Складовими регулятивного капіталу банку є основний капітал (капітал 1-го рівня) та додатковий капітал (капітал 2-го рівня).

12. Недоліками внутрішнього аудиту операцій з власним капіталом можуть бути: не відображення змін в аналітичному обліку при передачі прав

власності на акції; невірна класифікація активів/зобов'язань (включаючи заниження ризиків) з метою «покращення» фінансової звітності; не сформовані резерви за активними операціями, що призводить до зменшення розміру регулятивного капіталу; невчасно і не повно оновлено інформацію про найбільших акціонерів та ігнорування реальних зв'язків між ними; - відсутність розподілу відповідальності за такими напрямками: прийняття рішення щодо операцій з капіталом; здійснення розрахунків за дивідендами; ведення операцій з сертифікатами акцій; виплата премій працівникам - лише після затвердження фінансових результатів поточного року та затвердження звіту зовнішнім аудитором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартош О.М. Управлінський облік, як основа ефективної системи управління банком. Фінансовий простір, 2014, 1: 36-42.
2. Кіндрацька, Л. М. Фінансовий та управлінський облік у банках [Текст] : підручник / Л. М. Кіндрацька ; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ "КНЕУ ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2008. - 816 с.
3. Парасій-Вергуненко І. М. Організація управлінського обліку в банках. Деякі аспекти теорії і практики [Текст] / І. М. Парасій-Вергуненко // Вісн. Нац. банку України. — 2004. — № 10. — С. 26–29
4. Демкович, М. С., Євченко, Н. Г., Карпенко, О. В., Кириленка, В. Б., Кіндрацької, Л. М., Кореневої, О. Г., ... & Юденкова, Ю. М. Формування системи управлінського обліку у банківських установах. Економічний аналіз, 2010, 254.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14> (дата звернення: 07.04.2022)
6. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України; Інструкція від 28.08.2001 № 368 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0841-01> (дата звернення: 07.04.2022)
7. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України : Постанова Національного банку України; План від 17.06.2004 № 280 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0918-04> (дата звернення: 07.04.2022)
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України : Інструкція; Національний банк від 11.09.2017 № 89//

База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0919-04> (дата звернення: 07.04.2022)

9. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3480-15> (дата звернення: 08.04.2022)

10. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України : Постанова Національного банку України, Інструкція, Перелік від 21.02.2018 № 14 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0014500-18> (дата звернення: 08.04.2022)

11. Урусова З. П. Внутрішній аудит і контроль операцій комерційних банків України. Сталий розвиток економіки, 2013, 3: 278-282.

12. Спяк Галина, Фаріон Тетяна. Система внутрішнього контролю банків України: стан та тенденції розвитку. Економічний аналіз, 2010, 166.

13. Куцик П. О., ЧК М. Ю. Особливості внутрішнього аудиту банківської діяльності. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економіка, управління та адміністрування, 2018, 4: 48-52.

14. Мельниченко О. В. Аудит інформаційної безпеки банку при роботі з електронними грошима. Проблеми економіки, 2013, 4: 341-347.. Проблеми економіки, 2013, 4: 341-347.

15. Мельниченко О. В. Аудит систем електронних грошей на основі інтегрованої звітності банків. Бізнес Інформ, 2013, 12: 301-305.

16. Дорош Н.І. Сутність та призначення внутрішнього аудиту. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, 2006, 1 (35): 41-46.

17. Петраковська О.В. Систематизація наукових поглядів на економічну сутність капіталу банку. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації, 2014, 2: 190-199.

18. Косова Е.В. Формалізація фінансового механізму управління власним капіталом банків. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2014, 6: 100-104.

19. Шевчун О. Особливості формування статутного капіталу новоствореного банку. Формування інформаційного потенціалу бухгалтерського обліку, контроль, аналіз та аудит в умовах глобальних економічних змін: матеріали, 2013, 376.

20. Павелко О.В. Аналіз власного капіталу банку: організаційно-методичні аспекти. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування, 2014, 1 (65): 294-303.